

Dobro wspólne czy własny interes?

Laboratorium decyzji obywatelskich

1. Wprowadzenie

Życie we wspólnocie oznacza konieczność podejmowania decyzji, które wpływają na wiele osób jednocześnie. Nie wszystkie potrzeby można zaspokoić w takim samym stopniu, nie wszystkie interesy da się ze sobą pogodzić, a dostępne zasoby są zazwyczaj ograniczone.

W takich sytuacjach pojawia się podstawowe pytanie obywatelskie:

czy decyzja powinna przede wszystkim chronić interes większości, potrzeby określonej grupy, prawa jednostki, czy szerzej rozumiane dobro wspólne?

Dobro wspólne nie oznacza rozwiązania, z którego każdy odnosi dokładnie taką samą korzyść. Oznacza poszukiwanie takich rozwiązań, które służą wspólnocie jako całości, respektują prawa poszczególnych osób i grup oraz uwzględniają skutki decyzji również dla tych, których głos jest mniej słyszalny.

Materiał wykorzystuje sytuacje problemowe, w których uczestnicy muszą:

- analizować interesy różnych stron;
 - rozpoznawać konflikty wartości;
 - odróżniać potrzeby od preferencji;
 - oceniać konsekwencje decyzji;
 - uwzględniać prawa jednostki i mniejszości;
 - poszukiwać kompromisu;
 - uzasadniać swoje stanowisko;
 - podejmować decyzje w warunkach ograniczonych zasobów.
-

2. Odbiorcy

Młodzież w wieku około 14–19 lat, w szczególności uczniowie szkół ponadpodstawowych.

Materiał może być wykorzystywany podczas:

- edukacji obywatelskiej;
 - godzin wychowawczych;
 - warsztatów;
 - zajęć projektowych;
 - pracy samorządu uczniowskiego;
 - zajęć dotyczących praw człowieka, partycypacji i demokracji;
 - szkoleń dla młodzieżowych rad i grup młodzieżowych.
-

3. Cele

Po pracy z materiałem uczestnik:

- rozumie pojęcie dobra wspólnego;
 - rozpoznaje różnicę między interesem indywidualnym, grupowym i publicznym;
 - potrafi wskazać interesariuszy danej decyzji;
 - identyfikuje potrzeby różnych grup;
 - analizuje koszty i korzyści różnych rozwiązań;
 - dostrzega znaczenie praw jednostki i mniejszości;
 - potrafi przewidywać konsekwencje decyzji;
 - rozumie, że decyzja większości nie zawsze wyczerpuje problem;
 - potrafi uzasadnić własne stanowisko;
 - rozwija umiejętność negocjowania i poszukiwania kompromisu.
-

4. Dobro wspólne – co to znaczy?

Dobrem wspólnym mogą być zarówno konkretne zasoby, jak i warunki umożliwiające dobre funkcjonowanie społeczności.

Mogą do nich należeć:

- bezpieczeństwo;
- czyste środowisko;
- przestrzeń publiczna;
- dostęp do edukacji;
- transport publiczny;
- infrastruktura;
- kultura;
- zaufanie społeczne;
- równość dostępu do usług;
- ochrona praw;
- możliwość uczestnictwa w życiu społecznym.

Przy podejmowaniu decyzji warto odróżniać trzy poziomy interesu.

Interes indywidualny

Dotyczy potrzeb lub korzyści konkretnej osoby.

Interes grupowy

Dotyczy określonej grupy, np.:

- uczniów;
- seniorów;
- przedsiębiorców;
- mieszkańców jednej dzielnicy;

- rodziców;
- osób z niepełnosprawnościami.

Interes publiczny

Dotyczy funkcjonowania całej wspólnoty lub znaczącej jej części.

Te trzy poziomy nie zawsze pozostają ze sobą w konflikcie. Czasami jednak decyzja korzystna dla jednej grupy może powodować koszty dla innych.

5. Karta analizy decyzji obywatelskiej

Każde studium przypadku można analizować przy użyciu poniższych pytań.

1. Problem

Jaka decyzja musi zostać podjęta?

2. Interesariusze

Kogo dotyczy sprawa?

Kto odniesie korzyści?

Kto może ponieść koszty?

3. Potrzeby

Czego potrzebują poszczególne grupy?

4. Prawa

Czy decyzja dotyczy praw określonych osób lub grup?

5. Zasoby

Jakie są ograniczenia?

Czy problem dotyczy pieniędzy, przestrzeni, czasu lub dostępu do usług?

6. Możliwe rozwiązania

Jakie opcje są dostępne?

7. Konsekwencje

Jakie mogą być krótkoterminowe i długoterminowe skutki każdej opcji?

8. Sprawiedliwość

Czy wszystkie grupy są traktowane sprawiedliwie?

Czy osoby w szczególnie trudnej sytuacji wymagają dodatkowego wsparcia?

9. Dobro wspólne

Które rozwiązanie najlepiej służy całej wspólnocie?

10. Decyzja

Jaką decyzję podejmujesz?

Jak ją uzasadniasz?

6. Studium przypadku 1. Jeden budżet – trzy potrzeby

Sytuacja

Gmina dysponuje dodatkową kwotą 3 milionów złotych.

Może przeznaczyć ją tylko na jedno z trzech działań:

Opcja A

Remont boiska i budowa skateparku.

Opcja B

Zwiększenie liczby kursów autobusowych na obrzeżach miasta.

Opcja C

Utworzenie dziennego centrum opieki dla seniorów.

Każda grupa mieszkańców uważa swoją potrzebę za najważniejszą.

Interesariusze

- młodzież;
- rodzice;
- seniorzy;
- osoby pracujące;
- mieszkańcy obrzeży;
- osoby bez samochodu;
- władze gminy.

Zadanie

Wybierz jedną z trzech opcji lub zaproponuj inne rozwiązanie.

Pytania

- Czy liczba osób korzystających z inwestycji powinna być najważniejszym kryterium?
 - Czy należy preferować grupy znajdujące się w trudniejszej sytuacji?
 - Czy dostęp do transportu jest ważniejszy niż rekreacja?
 - Czy potrzeby seniorów powinny być traktowane jako pilniejsze?
 - Czy możliwe jest podzielenie środków?
 - Co w tej sytuacji oznacza dobro wspólne?
-

7. Studium przypadku 2. Park czy parking?

Sytuacja

W centrum miejscowości znajduje się niezagospodarowany teren.

Przedsiębiorcy chcą parkingu.

Część mieszkańców chce parku.

Młodzież proponuje boisko i miejsce spotkań.

Seniorzy oczekują zieleni i ławek.

Ograniczenie

Teren jest zbyt mały, aby zrealizować wszystkie pomysły w pełnym zakresie.

Zadanie

Opracuj sposób zagospodarowania przestrzeni.

Pytania

- Kto korzysta dziś z tego miejsca?
 - Czy potrzeby przedsiębiorców są mniej ważne niż potrzeby mieszkańców?
 - Jakie znaczenie ma środowisko?
 - Czy można stworzyć rozwiązanie wielofunkcyjne?
 - Kto powinien uczestniczyć w konsultacjach?
 - Czy decyzja powinna zostać podjęta przez głosowanie mieszkańców?
 - Co zrobić, jeśli większość wybierze rozwiązanie bardzo niekorzystne dla mniejszości?
-

8. Studium przypadku 3. Bezpieczna droga czy miejsca parkingowe?

Sytuacja

Przy jednej z ulic znajduje się szkoła.

Rodzice i nauczyciele zgłaszają, że przejście dla pieszych jest niebezpieczne.

Aby przebudować skrzyżowanie i poszerzyć chodnik, trzeba zlikwidować 18 miejsc parkingowych.

Mieszkańcy pobliskich bloków protestują, ponieważ już teraz mają problem z parkowaniem.

Zadanie

Podejmij decyzję.

Pytania

- Czy bezpieczeństwo powinno mieć pierwszeństwo przed wygodą?
 - Czy mieszkańcy mają prawo oczekiwać zachowania miejsc parkingowych?
 - Czy istnieją rozwiązania pośrednie?
 - Czy szczególnie znaczenie ma fakt, że problem dotyczy dzieci?
 - Jakie dane należałoby zebrać przed podjęciem decyzji?
 - Czy czas oczekiwania na wypadek może być argumentem za pozostawieniem sytuacji bez zmian?
-

9. Studium przypadku 4. Głośne centrum młodzieżowe

Sytuacja

W pustym budynku należącym do miasta powstaje centrum młodzieżowe.

Młodzi mieszkańcy mogą tam:

- spotykać się;
- organizować wydarzenia;
- korzystać z sali muzycznej;
- prowadzić warsztaty.

Po kilku tygodniach mieszkańcy pobliskich budynków zaczynają składać skargi na hałas.

Młodzież odpowiada, że w mieście nie ma innego miejsca przeznaczonego dla nich.

Zadanie

Zaproponuj rozwiązanie.

Pytania

- Czy prawo mieszkańców do spokoju jest ważniejsze niż potrzeby młodzieży?
 - Czy zamknięcie centrum byłoby sprawiedliwe?
 - Czy można ograniczyć godziny działalności?
 - Kto powinien pokryć koszty wyciszenia budynku?
 - Czy młodzież powinna uczestniczyć w rozmowach z mieszkańcami?
 - Jak można pogodzić potrzeby obu grup?
-

10. Studium przypadku 5. Większość chce, mniejszość potrzebuje

Sytuacja

Szkoła otrzymała środki na zagospodarowanie jednego pomieszczenia.

W głosowaniu:

- 65% uczniów chce pokoju gier;
- 25% chce miejsca do nauki;
- 10% chce strefy wyciszenia.

Wśród ostatniej grupy są uczniowie, którzy ze względu na szczególne potrzeby mają trudność z przebywaniem w głośnych przestrzeniach.

Zadanie

Zdecyduj, jak wykorzystać pomieszczenie.

Pytania

- Czy wynik głosowania powinien automatycznie rozstrzygnąć sprawę?
 - Czy potrzeba większości i szczególna potrzeba mniejszości mają tę samą wagę?
 - Czy równe traktowanie oznacza danie wszystkim dokładnie tego samego?
 - Czy można połączyć kilka funkcji?
 - Czy ochrona potrzeb mniejszości ogranicza demokrację, czy ją wzmacnia?
-

11. Studium przypadku 6. Festiwal czy pomoc społeczna?

Sytuacja

Miasto ma dodatkowe 500 tysięcy złotych.

Może przeznaczyć je na:

Opcja A

Duży letni festiwal, który przyciągnie mieszkańców i turystów.

Opcja B

Rozszerzenie programu dożywiania dzieci z rodzin o niskich dochodach.

Opcja C

Podział środków pomiędzy oba działania, co oznacza znacznie mniejszy festiwal i ograniczony program pomocy.

Zadanie

Podejmij decyzję.

Pytania

- Czy wydarzenia kulturalne również służą dobru wspólnemu?
 - Czy pomoc osobom w trudnej sytuacji powinna mieć zawsze pierwszeństwo?
 - Czy inwestycja w kulturę może pośrednio przynosić korzyści społeczne i gospodarcze?
 - Czy częściowe finansowanie obu działań jest kompromisem czy unikaniem decyzji?
 - Czy są wydatki publiczne, które należy traktować jako ważniejsze od innych?
-

12. Studium przypadku 7. Droga przez las

Sytuacja

Planowana nowa droga skróci dojazd do miasta o około 20 minut.

Skorzysta z niej kilka tysięcy mieszkańców.

Najtańszy wariant przebiega jednak przez teren leśny o dużej wartości przyrodniczej.

Alternatywna trasa:

- jest dłuższa;
- kosztuje o 40% więcej;
- wymaga dłuższej realizacji;
- powoduje mniejszą ingerencję w środowisko.

Zadanie

Wybierz wariant.

Pytania

- Jak porównać korzyści mieszkańców z kosztami środowiskowymi?
 - Czy przyszłe pokolenia są interesariuszami tej decyzji?
 - Czy dobro wspólne dotyczy wyłącznie osób żyjących obecnie?
 - Czy koszt finansowy powinien być najważniejszym kryterium?
 - Jak dużą wartość ma oszczędność czasu?
 - Czy istnieją koszty, których nie da się łatwo przeliczyć na pieniądze?
-

13. Studium przypadku 8. Monitoring dla bezpieczeństwa

Sytuacja

Po kilku aktach wandalizmu władze szkoły proponują instalację kamer obejmujących większość szkolnych korytarzy i przestrzeni wspólnych.

Część uczniów uważa, że zwiększy to bezpieczeństwo.

Inni twierdzą, że będą czuli się stale obserwowani.

Zadanie

Zdecyduj, czy monitoring powinien zostać wprowadzony.

Pytania

- Czy większe bezpieczeństwo uzasadnia ograniczenie prywatności?
 - Jak wiele kamer byłoby wystarczające?
 - Kto powinien mieć dostęp do nagrań?
 - Jak długo powinny być przechowywane?
 - Czy istnieją mniej ingerujące rozwiązania?
 - Czy uczniowie powinni uczestniczyć w podejmowaniu decyzji?
-

14. Studium przypadku 9. Mieszkańcy przeciwko schronisku

Sytuacja

Miasto planuje utworzenie niewielkiego ośrodka dla osób w kryzysie bezdomności.

Część mieszkańców pobliskiego osiedla protestuje.

Twierdzą, że obawiają się:

- pogorszenia bezpieczeństwa;
- spadku wartości mieszkań;
- problemów w przestrzeni publicznej.

Organizacje społeczne argumentują, że osoby w kryzysie bezdomności potrzebują miejsca, w którym mogą otrzymać pomoc.

Zadanie

Zaproponuj sposób podjęcia decyzji.

Pytania

- Czy sprzeciw mieszkańców powinien przesądzić o lokalizacji?
 - Czy większość może odmówić określonej grupie dostępu do potrzebnej pomocy?
 - Jak odróżnić uzasadnione obawy od stereotypów?
 - Jakich informacji potrzebują mieszkańcy?
 - Jak można zmniejszyć ryzyko konfliktu?
 - Czy osoby korzystające z ośrodka powinny uczestniczyć w konsultacjach?
 - Jak w tej sytuacji rozumieć solidarność i dobro wspólne?
-

15. Studium przypadku 10. Święto miasta – czy dla wszystkich?

Sytuacja

Miasto organizuje coroczne święto.

Budżet pozwala na przygotowanie jednej głównej atrakcji.

Największa grupa mieszkańców chce koncertu popularnego artysty.

Organizacje osób z niepełnosprawnościami zwracają uwagę, że poprzednie wydarzenia były słabo dostępne.

Rodziny z małymi dziećmi chcą programu dziennego.

Seniorzy oczekują innych form wydarzeń.

Zadanie

Zaprojektuj wydarzenie.

Pytania

- Czy wydarzenie publiczne powinno odpowiadać przede wszystkim preferencjom większości?
 - Co oznacza dostępność?
 - Czy dodatkowe koszty dostępności powinny być obowiązkowym elementem budżetu?
 - Jak uwzględnić potrzeby różnych grup?
 - Czy jedna duża atrakcja jest lepsza niż kilka mniejszych?
-

16. Studium przypadku 11. Pomoc po powodzi

Sytuacja

Po lokalnej powodzi dostępne zasoby są ograniczone.

Gmina może w pierwszej kolejności skierować pomoc tylko do jednej z grup:

Grupa A

50 rodzin, które całkowicie straciły możliwość korzystania z mieszkań.

Grupa B

200 rodzin, których mieszkania zostały częściowo uszkodzone.

Grupa C

Lokalne przedsiębiorstwa zatrudniające łącznie 400 osób, które bez szybkiej pomocy mogą zostać zamknięte.

Zadanie

Ustal priorytety pomocy.

Pytania

- Czy należy pomagać najpierw tym, którzy stracili najwięcej?
 - Czy liczba osób dotkniętych problemem powinna decydować?
 - Czy ochrona miejsc pracy może być ważniejsza niż bezpośrednia pomoc gospodarstwom domowym?
 - Czy pomoc należy dzielić równo?
 - Czym różni się równość od sprawiedliwości?
 - Jakie kryteria powinny być ustalone przed kryzysem?
-

17. Studium przypadku 12. Kto powinien pierwszy skorzystać?

Sytuacja

W miejscowości powstaje bezpłatny program zajęć sportowych.

Liczba miejsc jest ograniczona do 100.

Zgłosiło się 300 osób.

Rozważane są cztery sposoby przydziału miejsc:

A

Kto pierwszy, ten lepszy.

B

Losowanie.

C

Pierwszeństwo dla osób z rodzin o niższych dochodach.

D

Pierwszeństwo dla osób, które wcześniej nie korzystały z podobnych zajęć.

Zadanie

Wybierz kryterium lub zaproponuj własne.

Pytania

- Czy równe szanse oznaczają losowanie?
 - Czy osoby w trudniejszej sytuacji powinny mieć pierwszeństwo?
 - Czy kolejność zgłoszeń jest sprawiedliwa?
 - Czy należy uwzględniać wcześniejszy dostęp do podobnych usług?
 - Jakie kryteria można uznać za neutralne?
-

18. Gra decyzyjna: Rada wspólnoty

Uczestnicy tworzą zespoły pełniące funkcję fikcyjnej rady miasta, szkoły lub społeczności lokalnej.

Każdy zespół otrzymuje jedno studium przypadku.

Etap 1. Analiza

Grupa identyfikuje:

- problem;
- interesariuszy;
- potrzeby;
- prawa;
- ograniczenia;
- możliwe rozwiązania.

Etap 2. Stanowiska

Każdy uczestnik otrzymuje rolę określonego interesariusza.

Nie przedstawia własnego poglądu, lecz stanowisko wynikające z przypisanej roli.

Etap 3. Negocjacje

Grupa próbuje wypracować rozwiązanie.

Etap 4. Decyzja

Decyzję można podjąć przez:

- konsensus;
- kompromis;
- głosowanie.

Etap 5. Uzasadnienie

Grupa przedstawia:

- podjętą decyzję;
 - główne argumenty;
 - grupy, które odniosą korzyść;
 - grupy, które poniosą koszt;
 - działania ograniczające negatywne skutki.
-

19. Karta interesariusza

Kim jestem?

.....

Czego potrzebuję?

.....

Czego się obawiam?

.....

Jakie rozwiązanie preferuję?

.....

Z czego mogę zrezygnować?

.....

Czego nie mogę zaakceptować?

.....

Jakie argumenty mogę przedstawić?

.....

20. Karta decyzji

Problem

.....

Możliwe rozwiązania

1.

2.

3.

Kto skorzysta?

.....

Kto poniesie koszty?

.....

Jakie prawa należy uwzględnić?

.....

Jakie ryzyka wiążą się z decyzją?

.....

Jak można ograniczyć negatywne skutki?

.....

Nasza decyzja

.....

Uzasadnienie

.....

21. Matryca oceny rozwiązania

Każde rozwiązanie można ocenić w skali od 1 do 5.

Kryterium	Ocena 1-5
Korzyść dla całej wspólnoty	
Ochrona praw jednostki	
Uwzględnienie potrzeb mniejszości	
Sprawiedliwość	
Koszt	
Wykonalność	
Długoterminowe konsekwencje	
Wpływ na środowisko	
Akceptowalność społeczna	

Po wypełnieniu matrycy należy odpowiedzieć:

Czy rozwiązanie, które uzyskało najwięcej punktów, rzeczywiście uważamy za najlepsze?

Jeżeli nie – dlaczego?

Ćwiczenie pokazuje, że decyzji publicznych nie zawsze można sprowadzić do prostego wyniku liczbowego.

22. Równość czy sprawiedliwość?

Równość oznacza często stosowanie wobec wszystkich tych samych zasad.

Sprawiedliwość może wymagać uwzględnienia różnic pomiędzy sytuacją poszczególnych osób.

Przykład:

Jeżeli trzy osoby mają otrzymać dokładnie taki sam rodzaj pomocy, formalnie można mówić o równym traktowaniu.

Jeżeli jednak jedna z nich znajduje się w znacznie trudniejszej sytuacji, identyczna pomoc może nie prowadzić do sprawiedliwego rezultatu.

Pytania

- Czy sprawiedliwe zawsze oznacza równe?
 - Kiedy różne traktowanie może być uzasadnione?
 - Jak uniknąć arbitralnego uprzywilejowania określonych grup?
-

23. Większość a prawa mniejszości

Głosowanie jest ważnym mechanizmem demokratycznym, ale nie każda decyzja może być uzasadniona wyłącznie tym, że popiera ją większość.

W demokracji decyzje większości są ograniczone między innymi przez:

- prawa człowieka;
- prawa jednostki;
- zasadę równego traktowania;
- ochronę mniejszości;
- obowiązujące prawo.

Ćwiczenie

Oceń zdanie:

„Skoro większość zagłosowała za rozwiązaniem, jest ono automatycznie sprawiedliwe.”

Uczestnicy przygotowują:

- argumenty popierające;
 - argumenty przeciw;
 - przykład sytuacji, w której głosowanie większości jest wystarczające;
 - przykład sytuacji, w której sama większość nie powinna wystarczyć.
-

24. Decyzja dziś – konsekwencje jutro

Niektóre decyzje przynoszą szybkie korzyści, ale powodują koszty dopiero po wielu latach.

Dotyczy to szczególnie:

- środowiska;
- finansów publicznych;
- infrastruktury;
- planowania przestrzennego;
- edukacji;
- polityki społecznej.

Przy analizie decyzji warto pytać:

Co stanie się za rok?

Co stanie się za pięć lat?

Co stanie się za dwadzieścia lat?

Czy przyszłe pokolenia poniosą koszty naszej decyzji?

25. Ćwiczenie: Zmień jedną informację

Prowadzący wybiera dowolne studium przypadku.

Po podjęciu przez grupę decyzji wprowadza nową informację.

Przykłady:

- budżet został zmniejszony o połowę;
- pojawiły się nowe dane;
- rozwiązanie narusza prawo;
- jedna grupa mieszkańców przedstawiła nowe potrzeby;
- koszt inwestycji jest dwukrotnie wyższy;
- pojawiło się rozwiązanie alternatywne.

Grupa musi odpowiedzieć:

Czy zmieniamy decyzję?

Cel

Pokazanie, że odpowiedzialne podejmowanie decyzji wymaga gotowości do ich ponownej oceny, jeśli zmieniają się okoliczności lub pojawiają się nowe informacje.

26. Ćwiczenie: Kogo nie ma przy stole?

Przy każdym studium przypadku uczestnicy odpowiadają:

Czy istnieje grupa, której dotyczy decyzja, ale której głosu nie uwzględniliśmy?

Mogą to być:

- dzieci;
- przyszłe pokolenia;
- osoby z niepełnosprawnościami;
- osoby o niższych dochodach;
- osoby bez dostępu do internetu;
- mieszkańcy, którzy nie uczestniczą w konsultacjach;

- środowisko naturalne.

Wniosek

Brak obecności określonej grupy w debacie nie oznacza, że decyzja jej nie dotyczy.

27. Ćwiczenie: Czy zmieniłbyś zdanie?

Po zakończeniu analizy uczestnik odpowiada:

Jaką decyzję podjąłem na początku?

Jakie argumenty wpłynęły na moje stanowisko?

Czy dostrzegłem grupę, której wcześniej nie brałem pod uwagę?

Czy moja decyzja się zmieniła?

Jeżeli tak – dlaczego?

Zmiana stanowiska pod wpływem nowych argumentów nie jest oznaką słabości. Jest elementem odpowiedzialnego podejmowania decyzji.

28. Karta obserwacji procesu decyzyjnego

Podczas pracy grupy obserwator ocenia, czy uczestnicy:

- zidentyfikowali wszystkich najważniejszych interesariuszy;
 - uwzględnili różne potrzeby;
 - odróżniali fakty od opinii;
 - analizowali konsekwencje;
 - uwzględniali prawa mniejszości;
 - poszukiwali rozwiązań alternatywnych;
 - słuchali argumentów innych;
 - byli gotowi modyfikować własne stanowisko;
 - uzasadnili decyzję;
 - potrafili wskazać jej słabe strony.
-

29. Samoocena

Oceń każde stwierdzenie w skali od 1 do 5.

1 – zdecydowanie nie

5 – zdecydowanie tak

- Potrafię wskazać interesariuszy decyzji.
 - Potrafię rozróżnić interes własny od dobra wspólnego.
 - Potrafię dostrzec potrzeby grup, do których sam nie należę.
 - Potrafię analizować konsekwencje decyzji.
 - Rozumiem różnicę między równością a sprawiedliwością.
 - Rozumiem, dlaczego decyzja większości nie zawsze wystarcza.
 - Potrafię wskazać możliwy kompromis.
 - Potrafię uzasadnić swoją decyzję.
 - Jestem gotów zmienić zdanie pod wpływem nowych informacji.
 - Rozumiem, że odpowiedzialność obywatelska wymaga myślenia także o potrzebach innych.
-

30. Dobro wspólne jako odpowiedzialność

Podejmowanie decyzji obywatelskich rzadko polega na wyborze między rozwiązaniem całkowicie dobrym a całkowicie złym.

Najczęściej trzeba wybierać pomiędzy rozwiązaniami, z których każde:

- komuś pomaga;
- kogoś ogranicza;
- wiąże się z kosztami;
- niesie określone ryzyko.

Dlatego odpowiedzialna decyzja wymaga czegoś więcej niż pytania:

„Co jest najlepsze dla mnie?”

Wymaga również pytań:

„Kogo jeszcze dotyczy ta decyzja?”

„Kto poniesie jej koszty?”

„Czyje potrzeby są najmniej widoczne?”

„Czy rozwiązanie respektuje prawa innych?”

„Jakie będą jego skutki za kilka lat?”

„Czy potrafię uzasadnić tę decyzję wobec całej wspólnoty?”

Właśnie w tym miejscu zaczyna się myślenie o dobru wspólnym.